

בבא מציעא צו

ADDENDUM

משה שווערד

[2] דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צו עמוד א

ב] בעי רמי בר חמא שאלה לרבעה מהו - רש"י מפרש השאלה לענין האם חייב באונסין. ... וכתבו הרא"ש והריטב"א שלפי רש"י כל הספק לענין חיוב אונסין, אבל חייב בגניבה ואבידה כשומר שכר דכיון שאית ליה הנאה לא גרע משומר שכר. ולכאורה קשה אולי אין הנאה של לרבעה או ליראות נחשבת להנאה גם לענין להתחייב כשומר שכר. וי"ל ע"פ מש"כ המחנ"א [שאלה ופקדון סימן א] ששואל חייב באונסין כיון שקיבל על עצמו כל החיובים מכיון שכל ההנאה שלו, ואף שהשואל לא אמר כן מ"מ ירדה תורה לסוף דעתו שכך רצונו, ולכן איכא ספק לענין הנאה שאינה הנאה גמורה האם גם בזה דעתו להתחייב, אבל שומר שכר חייב בגניבה ואבידה משום שהתורה הטילה עליו חיוב משום שחייב בשמירה ואינו תלוי בדעתו, ולכן אין חילוק איזה הנאה הוי.

[4] דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צו עמוד א

והקה"ח במשובב [ס"ק יז] עונה שיש ראייה מההג' מיימוני שחולק על הט"ז, שכתב שאסור להשאיל ספר למודר הנאה כיון שמהנהו השכר שהיה צריך ליתן לשכור ספר, ולא אמר הטעם משום שד"ת משמחי לב. עוד מקשה הנאה"מ שיש הנאה מספר שיכול ללמד ממנו לאחרים בשכר, וא"כ יש לשואל הנאה. והמשובב דוחה דמ"מ לא מיקרי ממונא דאית ביה הנאה, כמש"כ התוס' [ד"ה ממונא] שבעינן שישתמש בחפץ, אבל ליראות בה אפ' יתנו שכר כדי לראותו אין כאן הנאה מעצם ההשתמשות בחפץ. המחנ"א [גדרים סימן כד הובא ברע"א בגליון השו"ע חו"מ רי"ס שמ] כתב מי ששאל שופר לתקוע בו תקיעת מצוה אינו חייב באונסים, דהנאת מצוה לא הוי הנאה. ולא דמי לשאל ספר שחייב באונסין, דספרים רגילים להשכיר ונהנה שפטור מדמי שכירות, אבל שופר אין דרך להשכיר.

[5] תוספות מסכת בבא מציעא דף צו עמוד א ד"ה ונשאל לן

ונשאל לו אחד מהן - תימה מאי קמיבעיא ליה דכיון דאם נשאלו לו כל הבעלים פטור מהכל השתא יפטר מחציו כדאמרי' במרובה (ב"ק דף עא:) חמשה בקר אפי' חמשה חצאי בקר וי"ל דהתם סברא הוא שישלם לפי מה שגנב אבל שאילה בבעלים אין סברא לפטור והוי כחדוש ואין לך בו אלא חדוש.

[8] דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צו עמוד א

טו] האומר לשלוחו צא והשאל עם פרחי מהו - רש"י מפרש צא והשאל בשבילי כלומר מה שהשליח יעבוד בשביל השואל יהיה בשליחות המשלח. הראב"ד בשיטה [צח: הובא בגידו"ש ד"ה והנה] מבאר דתחילה אמר לשואל אני שאול לך, ואח"כ אמר שלוחי יעזור במקומי. ומשמע שאם יאמר לשליח צא והשאל בשבילי, בלי שיאמר תחילה לשואל אני שאול לך, אין כאן שאלה בבעלים.

בשערי יושר [שער ז - ז] מבאר שמצינו שליחות בשני אופנים, שליחות על מעשה כגון מי ששלח שליח לשחוט קרבן פסח עבור המשלח, ושליחות על חלות כגון שליחות בקדושין וגירושין, שהשליח קיבל כח לקדש או לגרש מהמשלח. וצ"ב איזה שליחות שייך הכא, דלא שייך שליחות על מעשה דמה שהשליח עובד בשביל השואל למה ניחס מעשה זה למשלח, [נראה דקושיתו לפי רש"י אבל לפי הראב"ד כיון שהמשלח אמר בתחילה אני שאול לך, ואח"כ שלח שליח, שפיר מתיחס מעשה השליח למשלח]. וגם לא שייך שליחות של מסירת כח, דבשלמא בקנינים או קידושין וגירושין מוסר המשלח כוחו לשליח כדי שהשליח יוכל לקדש או לגרש או לעשות קנין עבור המשלח, אבל כאן שהשליח עובד בשביל השואל אינו צריך לקבל כח מהמשלח כדי לעבוד בשביל השואל, דיש לשליח כח משלו ולגבי איזה ענין נחשב השליח לעומד במקום המשלח. ומתריץ השער"י ששליחות של מסירת כח אין הפשט שבגלל שמסר הכח חל דין שליחות, אלא להפך בגלל שחל דין שליח שעומד במקומו אית לשליח הכח, ולכן הכא כיון שהמשלח אומר לו

שיעשה כן במקומו הוי שליח דידיה שעומד במקומו, והוי בכלל שליחות בקנינים, ששם מצינו שבגלל שהשליח עושה המעשה עבור המשלח לכן מקבל את הכח של המשלח.

[10] דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צו עמוד ב

ד] דאגר מינה פרה והדר נסבה שואל הוי או שוכר הוי - צ"ב מה הצדדים של הספק. ואפש"ל דמסתבר שהבעל נחשב לשוכר כיון שתמורת הנכסי מלוג הבעל חייב בפירקונה [כתו' מז ב]. והצד ששואל הוי סובר שהוי ב' תקנות נפרדות, נכסי מלוג הבעל מקבל ללא תמורה, וכנגד זה תיקנו חז"ל שאשה מקבלת פרקונה מהבעל ללא תמורה, ואינו כשכר תמורת נכסי מלוג.

[12] דף על הדף מסכת בבא מציעא דף צו עמוד ב

בגמ': בעי רמי בר חמא וכו' נימעלו בית דין וכו'. וברש"י: נמעלו ב"ד של ישראל שבאותו דור, שכל תקנות משפט תלויה בהן ועל ידיהן נוהגות חוקות המתוקנים לציבור מאז וכו' ע"כ.

כתב בספר משנת יעבץ להגר"ב זולטי ז"ל (חו"מ סי' ו' ס"ק ח'):

הרי מבואר דמה שכל התקנות נוהגות וקיימות לדורות, זה לא משום שבי"ד הראשונים תיקנום לכל הדורות, אלא שכל התקנות המתוקנות משכבר הימים מתחדשות הן בכל דור ודור עפ"י בי"ד של אותו הדור, והיינו דעיקר התקנה בשעה שניתקנה כך היה, שיתקנה בי"ד שבכל דור ודור מחדש ויקבעו להלכה, שאם לא כן למה למעלו בי"ד שבאותו דור הלא הם לא תקנו את התקנה. וזהו דכתב רש"י נמעלו בי"ד של ישראל שבאותו דור שכל תקנות משפט תלויה בהן ועל ידיהן נוהגות חוקות המתוקנים לציבור מאז, והוי נמי שתקנו לו הם קנין זה. כלומר כיון שכל תקנה זקוקה לבי"ד שבכל דור שיתקנה מחדש ויקבעו להלכה, א"כ הרי זה כמי שתקנו לו הם קנין זה. וכן כתב בשו"ת משכנות יעקב חו"מ סי' ל"ו בביאור דברי רש"י הנ"ל ע"ש.

וכתב לפי"ז לבאר במחלוקת הרמב"ם והראב"ד (פ"ב דממרים ה"ב) שכתב הרמב"ם שם:

בי"ד שגזרו גזירה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בי"ד אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה וכו', אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין וכו', אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולים לבטל עד שיהיו גדולים מהם. ובהשגת הראב"ד כתב: א"א עיטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה, שהראשונים תקנוהו ור"י בן זכאי ביטלה אחר חרבן מפני שנתבטל הטעם לראשונים ולא היה גדול כראשונים ע"כ. ועיי' בכ"מ שאפשר שריב"ז היה גדול כראשונים בחכמת התורה, ורק בשאר חכמות היו גדולים ממנו עיין שם.

וכתב במשנת יעב"ץ שם:

והנה זה פשוט דרק בתקנות וגזירות בי"ד הגדול כתב רש"י שהן מתחדשות בכל דור ודור עפ"י בי"ד שבאותו הדור, אבל מה שדרשו בי"ד הגדול באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, אין זה צריך להתחדש בכל דור עפ"י בי"ד של אותו הדור, כיון דמה שדרשו באחת מן המדות הרי זה תורה שבעל פה, כמש"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות ממרים ה"א, בי"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, ועיי' בהקדמה לספר יד החזקה וז"ל, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן והסכימו עליהם בי"ד הגדול. הרי כתב דלדרוש באחת מן המדות הוא מדין הנאמר בבי"ד הגדול, והיינו משום שהם עיקר תורה שבעל פה, ולא נעשה חלות דין של תורה שבעל פה אלא א"כ הסכימו עליהם בי"ד הגדול. וכיון שמה שדרשו באחת מן המדות הרי זה תורה שבעל פה, א"כ זה לא צריך להתחדש בכל דור עפ"י הבי"ד של אותו הדור, משום דתורה שבעל פה קיימת לעולם כמו תורה שבכתב.

אכן נראה לפי המבואר בדעת הרמב"ם דמה שלמדים מקרא על פי התורה אשר יורוך אלו התקנות והגזירות שיורו בהם לרבים, היינו שיש על זה חלות דין של תורה שבעל פה, א"כ נמצא דהרמב"ם חולק על דברי רש"י הנ"ל, דכל התקנות המתוקנות משכבר הימים מתחדשות הן בכל דור ודור עפ"י בי"ד של אותו הדור. אמנם בדעת הרמב"ם נראה דכל התקנות נוהגות וקיימות לדורות, וזה משום שבי"ד הראשונים תיקנום לכל הדורות, כיון שעל תקנות וגזירות בי"ד הגדול יש חלות של תורה שבעל פה, א"כ תקנות וגזירות הם כדן מה שדרשו באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן שהרי זה תורה שבעל פה, ולא צריך להתחדש בכל דור עפ"י בי"ד של אותו הדור, משום דתורה שבעל פה קיימת לעולם כמו תורה שבכתב.

והנה בדעת רש"י נראה שהוא סובר כהראב"ד הנ"ל, שעל תקנות וגזירות בי"ד הגדול אין חלות דין של תורה שבעל פה, והעובר על דבר מדבריהן אינו עובר בלאו דלא תסור ובעשה דעל פי התורה אשר יורוך, אלא אם הוא עובר בדרך המראה שאינו מודה לדבריהם וחולק עליהם. ואשר ע"כ כתב רש"י שכל התקנות המתוקנות משכבר הימים המתחדשות הן בכל דור ודור עפ"י בי"ד של אותו הדור, כיון שעל תקנות וגזירות בי"ד הגדול אין חלות דין של תורה שבעל פה, והא דיש חיוב לקיים את התקנות שתקנו בי"ד הגדול, היינו משום שיש מצוה לשמוע לקול בי"ד הגדול ככל אשר יורו, והלא בי"ד הגדול שתקנו התקנות כבר אינו קיים, א"כ למה בזה"ז יש חיוב לקיים את התקנות, הלא כתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם אינך חייב ללכת אלא אחר בי"ד שבדורך כמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות ממרים ה"א, והרי הבי"ד שבדור הזה לא תקנו אותן התקנות, ולכן כתב רש"י שכל התקנות המתוקנות משכבר הימים מתחדשות הן בכל דור ודור עפ"י הבי"ד של אותו הדור, כלומר דעיקר התקנה בשעה שניתקנה כך היה שיתקנה בי"ד שבכל דור ודור מחדש ויקבעוה להלכה, וא"כ נמצא דהא דיש חיוב לקיים תקנות וגזירות בי"ד הגדול, היינו משום דהרי זה כאילו הבי"ד שבדור תקנו אותן התקנות, והוא חייב ללכת אחר הבי"ד שבדורו דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם. וע"ש עוד שהאריך בזה.

[12] דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צו עמוד ב

טז] ... ולפי רש"י מקשה בגליוני הש"ס [לר"י ענגיל] הא דתנן [עדויות פ"א מ"ה] שאין בי"ד יכול לבטל תקנה של בי"ד אחר אא"כ גדול הימנו בחכמה ומנין, ולפי רש"י למה אין הבי"ד החדש יכול שלא לחדש התקנה. הדב"א [ח"א סימן א - יד] מקשה לפי שיטת ר' יונה [ב"ב ק א] שסובר שכח בי"ד מדין הפקר בי"ד הפקר הוי רק להפקיר ולא להקנות, א"כ איך אמרינן הכא שב"ד מעלו, הרי מעילה איכא כשמוציאים מרשות הקדש ומכניסים לרשות הדיוט, וכאן אין הבי"ד מכניסים לרשות הדיוט, שאין הבעל קונה עד שיזכה בעצמו. ותירץ שעיקר המעילה הוי הוצאה מרשות הקדש, וזה נעשה ע"י הפקר בי"ד שע"י תקנתם איפשרו לבעל להכניס לרשותו.

[13] דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צו עמוד ב

האבן האזל מבאר שהרמב"ן ביאר שהטעם שמתה מחמת מלאכה פטור הוא משום שהיה פשיעה מצד המשאיל שהשאיל בהמה שאינה ראויה למלאכה, ולכן אין הבדל אם מתה בזמן המלאכה או אח"כ. והרשב"א ביאר הטעם שהמשאיל הסכים לזה, וגם לפי הטעם הזה אין הבדל אם מתה מיד או אח"כ. והרמב"ם לומד דהטעם הוא משום ששואל כלי או בהמה שואל עד שישבר הכלי או תמות הבהמה, והמיתה הוי גמר תשמישה, וזה שייך רק אם מתה תוך כדי העבודה.

[16] דף על הדף מסכת בבא מציעא דף צו עמוד ב

בגמ': דההוא גברא דשאל נרגא מחבריה וכו'. כתב בספר "פניני רבנו יחזקאל" וז"ל: שמעתי פעם מרבנו זצ"ל שסיפר שנסע פעם אחת ברכבת יחד עם הגאון מאור הגולה רבי משה מרדכי עפשטיין זצ"ל הגאב"ד ור"מ דסלבודקה, ואמר האחד להשני חידו"ת בענין הגמרא דב"ק י"א בההוא גברא דשאל נרגא מחבריה וכו', ולפי חידו"ת הללו יוצא נפקמ"נ אם השואל שבר את הנרגא בידים, או שהנרגא נשבר מעצמו, וטען השני שהלא בגמרא כתוב שהשואל שבר, והשיב הראשון לא כי, אלא בגמרא כתוב שהנרגא נשבר, וכאשר הגיעו למקומם - ראשית דבר שמו פעמיהם לבית מדרש היותר קרוב שם [מרחק של יותר מארבעה קילומטר!], אף על פי שלא לשם היתה מטרת נסיעתם, אלא כדי לברר ולראות מה כתוב בגמרא, וראו שסוגיא זו הלא נמצאת פעמיים בש"ס, גם בב"ק י"א א', וגם בב"מ צ"ו ב', והנה בב"ק כתוב "תברא", ואילו בב"מ כתוב "ואיתבר"...